

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4098>

CARAVAGGIO'NUN ESERLERİNDE RESİMSEL BİR ARAÇ OLARAK TEATRAL İFADENİN KULLANIMI

USE OF THE THEATRICAL EXPRESSION AS AN PICTORIAL TOOL IN CARAVAGGIO'S WORKS

Serdar DARTAR*

Öz

Bu çalışmada Barok dönem sanatçılarından Caravaggio'nun yaşamı ve eserleri incelenmiş; eserlerinde bir ifade biçimi olarak kullandığı teatral etkiler araştırılmıştır. Söz konusu etkilerin oluşumunda fotoğraf tekniğinin ilk izleri sayılan cameraobscura'nın rolü de araştırılmış ve sanatçının eserlerine katkısı incelenmiştir. On Yedinci yüzyılda gelişen olaylar yeni birtakım sanatsal tekniklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamış ve bu bağlamda sanatçılar eserlerinde yeni tekniklere yer vermişlerdir. Özellikle bu dönemde meydana gelen mezhep çatışmaları da Barok üslubun gelişimini etkileyerek Barok Resim Sanatında gelişmelere zemin hazırlamıştır. Resim, heykel, mimari gibi pek çok sanat alanında kendini göstermiş olan Barok üslup, getirmiş olduğu yeni bakış açısıyla farklı etkiler yansıtmıştır. Işık-gölge kullanımının farklı bir anlayışla ele alınmasıyla önceki dönemlerden farklı bir tarz elde edilmiştir. Eserlerde görülen aşırı hareketlilik ve süslemeci yaklaşım, gerek mimaride gerekse resim ve heykel gibi alanlarda etkili olmuştur. Rönesans'ın merkezi kompozisyonundaki geometrik üslubun ve kapalı kompozisyon anlayışının Barok üslup ile değişerek farklı bir boyuta ulaşması, Barok Resim Sanatının temel niteliği haline gelmiştir. Dini konuların resmedilmeye devam edildiği Barok Resim sanatında günlük yaşamın da yavaş yavaş resimlerde yer bulduğu görülür. Resimsel elemanların resim düzleminin içinde olmak zorunda olması durumu, Barok üslubun getirdiği açık kompozisyon anlayışıyla ortadan kalkarken, resimsel unsurlar tablonun her yönüne dağılım göstermiştir. Caravaggio'nun da eserlerinde olayın bir kesit halinde sunulduğu bu anlayışın izlerini taşımıştır. Barok üslubu kendine özgü tekniklerle geliştirerek yeni bir tarz yakalayan Caravaggio'nun, bunu yaparken teatral ifadeleri yer verdiği ve ışık kullanımıyla bu dramatik etkiyi güçlendirdiği görülmüştür. Böylece sanatçı kendinden sonra gelen sanatçıları da etkilemiştir. Sanatçının eserlerinde aktardığı konuyu ele alırken etkili ifade biçimlerine yer vermesi, gerçekleştirilen bu çalışmanın da konusu oluşturmuş ve bu doğrultuda teatral etkinin Caravaggio'nun eserlerindeki yansımaları araştırılarak söz konusu durumun nedenleri açığa çıkarılmıştır. Yapılan bu araştırma neticesinde Caravaggio'nun meydana getirdiği üslubun günümüz sinema ve fotoğraf sanatlarının kaynağı olduğu fikri ağırlık kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Barok, Teatrallik, Tenebrizm, Figür, Dramatik.

Abstract

In this study, the life and works of Caravaggio, one of the Baroque artists, were investigated and the theatrical influences that he used as a form of expression were investigated. The role of camera obscura, which was considered as the first traces of photographic technique in the formation of these effects, was also investigated and the contribution of the artist to his Works was examined. The events in the 17th century provided the basis for the emergence of new artistic techniques, and in this context, the artists included new techniques in their works. The sectarian conflicts that took place during this period so affected the development of the Baroque style and prepared the ground for developments in

* Arş. Gör. Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi

Baroque painting. Baroque style, which has shown itself in many art fields such as painting, sculpture and architecture, has reflected different effects with its new perspective. The use of light and shadow in a different way has been different than the previous periods. The excessive mobility and ornamental approach seen in the works have been effective in both architecture and painting and sculpture. The geometric style in the central composition of Renaissance and the concept of closed composition have changed to Baroque style and become a different dimension. In the Baroque painting where religious subjects are still being depicted, daily life is gradually found in pictures. The fact that the pictorial elements had to be in the plane of painting, disappeared with the open composition approach brought by the Baroque style, and the pictorial elements were distributed through out the table. The presentation of Caravaggio's works in a cross-section has traced this understanding. Caravaggio, who developed a new style by developing Baroque style with his own techniques, found theatrical expressions in doing so and strengthened this dramatic effect with the use of light. Thus, the artist influenced the artists who came after him. The fact that the artist has included effective forms of expression while discussing the subject he conveyed in his works has formed the subject of this work and in this direction the reasons of the situation have been revealed by investigating the reflections of the theatrical influence in Caravaggio's works. As a result of this research, the idea that Caravaggio's style is the source of contemporary cinema and photography arts has gained weight.

Keywords: Baroque, Theatrical, Tenebrizm, Figure, Dramatic.

GİRİŞ

İnsan var olduğundan beri kendini ifade etme ihtiyacı hissetmiş ve bunu farklı yöntemlerle ortaya koymuştur. Yaşanılan her dönemde insan, kendi bakış açısını dönemin şartları doğrultusunda sanat eserlerine yansıtmıştır. Rönesans Dönemi'nde hümanizmle insana verilen değer artması, bu doğrultuda ideal güzelliğin aranması, perspektif kullanımı gibi gelişmelerin toplum hayatını ve toplumun sanat anlayışını etkilemesi, söz konusu durumu örneklemektedir. Benzer durumun On Yedinci yüzyılda da yaşandığı görülmektedir. On yedinci yüzyıl pek çok olaya sahne olurken, meydana gelen bu olayların toplumun sanat anlayışını da şekillendirdiği söylenebilir. Yaşanan olaylara bakıldığında; savaşlar, mezhep çatışmaları, toplumun refah seviyesindeki değişiklikler, bilimsel gelişmeler gibi pek çok olayın meydana geldiği görülür. Özellikle Katoliklik ve Protestanlık çatışmaları Barok sanatın güçlenmesinde etkili bir rol oynamıştır denebilir.

"Barok, Protestanlığın yayılmasıyla tehlikeye düşen Katolik ruhun tekrardan canlandırılması için propaganda amaçlı ortaya çıkmış, Karşı-Reform hareketinin sanatı olmuştur." (Öndin, 2018, 11)

Katolikliğin dini anlatmada ikonları kullanması, kutsal kitaptaki sahnelerin tasvir edilmesi oldukça önemli bir durum arz ederken; Protestanlığın bu durumu yasaklamasıyla sanatın ifade aracı olması durumunu kısıtladığı söylenebilir. Protestanlığın bu tutumuna karşı Katolik düşüncenin, kitap tasvirlerine yoğunlaşması Barok üslubu oldukça önemli bir ifade aracına dönüştürdüğü görülür. On Yedinci yüzyıl sanatı incelediğinde sadece dini resimlerin yapılmaya çalışılmadığı, günlük yaşamdan sahnelerinde resimlerde yer bulduğu gözlemlenir. Mezhepler arası çatışmaların yanı sıra zenginleşen toplumun belirli kesimlerinin sanatı himaye etmesi de On Yedinci yüzyılda yapılan eserlerin sayısını arttırırken manzara ve portre ressamlığı gibi alanların gelişmesine katkı sağladığı görülmektedir. Özellikle Hollanda'da söz konusu manzara ve portre ressamlığının geliştiği yapılan eserlere bakıldığında anlaşılabilir. On Yedinci yüzyılda yaşanan pek çok durumun neticesi olarak Barok üslubun olayları anlatmada etkili bir araç olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

1. BAROK DÖNEM

Barok, kelime anlamı olarak; "İtalyanca'da garip, çılgın anlamına gelen barocco sözcüğünden türemiştir." (Haydaroglu, 2004: 506) Barok sözcüğü Portekizce de ise; "barocco" ya da İspanyolca 'barucca' sözcüğünden türemiştir." (Pişkin, 2018) On Altıncı yüzyılın sonunda Maniyerizm'in biçimde meydana getirdiği deformasyonların, özellikle Michelangelo'nun figürlerinde uyguladığı aşırı kaslı anatomi ile Barok üslubun temellerinin atıldığı ifade edilmektedir. On Yedinci yüzyılda varlık gösteren üslup, çoğu farklı olayla birlikte gelişim gösterir. Kendi içinde pek çok tekniği de içinde barındıran Barok üslup, farklı sanat kollarında da kendini göstermiştir. Resim, heykel, müzik, mimari gibi pek çok alanda Barok etkili olmuştur.

“Barok, ilk olarak yapay bir şekilde abartılı ve karmaşık bir şeyi anlatmak amacıyla kullanılıyordu. Göreceli olarak daha yakın zamanda, 17. Yüzyılın sanat tarihinin en büyük ve büyüleyici binalarının, resimlerinin, heykellerinin yaratımına şahit olan bir dönemin, sanat ve mimarisini anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır.” (Cumming, 2008, 163)

Barok dönem yapılan eserlerde aşırı hareket unsurunun, farklı bir süsleme anlayışının izlerinin yansıdığı gözlemlenir. Yapılan eserlerdeki mevcut aşırılık durumunun, sanat eserlerini meydana getirmede bir ifade biçimi olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu dönemde Michelangelo, Bernini gibi pek çok sanatçının heykellerinde mitolojik unsurların kullanımını örnekler nitelikte eserler mevcuttur. Sanatın görkemli dilini sunmak için Barok üslubun süslemeciliğinden ve hareket olgusundan faydalandığı yapılan eserlerde görülür.

Şekil 1. Michelangelo, Pietà, 1499, 174 cm, Mermer, San Pietro Katedrali, Vatikan.

Şekil 2. Gian Lorenzo Bernini, Azize Teresa'nın Vecdi, 1647-1652, 3,5 m. Mermer, Cornaro Şapeli, Santa Maria della Vittoria, Roma.

Şekil 3. Gian Lorenzo Bernini, *Apollon ve Daphne*, 1622-1625, 243 cm, Mermer, Galeria Borghese, Roma.

Yapılan heykellere bakıldığında Barok üslubun getirdiği anlayışın örnekleri görülür. Aşırı hareket ve anıtsal duruş heykellere yansırken, dini ve mitolojik unsurların da bu anlayışla ele alındığı gözlemlenir.

1.1. Barok Resim Sanatı

Barok dönemde yapılan eserlerde sanatçılar kalıplaşmış birtakım kuralları bozarak yeni bir üslup meydana getirmeye çalışırlar. Konu bakımından bir sınırlamaya gidilmeyen Barok resim sanatında, ressamın özgür bir ifade biçimi aradığı görülebilir. Bilinen ışık-gölge kullanımının aksine yoğun ve aktarılan olayın o anı vurgulayan bir ışık kullanımı söz konusudur.

“Konularını İncil ve klasik mitolojiden almayı sürdürmekle beraber Barok sanatçıları, kendilerinden önceki Maniyeristler gibi, Rönesans’ın ölçülülük, denge ve uyum kurallarını bilinçli olarak bozmuşlardır. Barok sanatçıların yapıtlarındaki son derece güçlü duygusal bir etki izleyiciyi, doğrudan doğruya resimde anlatılan hareketli ve dramatik bir olayın içine çeker.” (Özbalcı Aria, 2018, 39)

Barok resim sanatı incelendiğinde alışlagelmişin aksine farklı bir sanatsal üslubun oluşumu izlenir. Özellikle Rönesans döneminden beri süregelen kompozisyon ve figürlerin resim düzlemindeki dağılım biçiminden farklı bir anlayışla karşılaşılır. Söz konusu anlayışın oluşumunda gerek ışık-gölge kullanımı gerekse anlatım biçiminin etkili olduğu söylenebilir.

“Barok’un form anlayışı Rönesans’inkinden çok başka. Rönesans’ta olduğu gibi biçimlendirmede belirlilik gereksemiyor bu dönemde; öznel gözlem, ortak akıl kurallarından daha ağır basıyor. Rönesans, formun değişmeyen yapısını göstermeye en elverişli ışığı arıyor ve dünyaya, buna göre saptanmış bir ışık altında bakıyordu. Barok, değişen, birden parlayıp hemen sönecekmiş izlenimi bırakan bir ışık altında her şeyi görüyor.” (İpşiroğlu, 2009, 133-134)

Barok resimde, işlenen konunun vurgulanması bakımından ışık kullanımı önemli bir rol oynar. Eserde ön plana çıkarılmak istenen figürler üzerinde adeta bir tiyatro sahnesindeki ışık kullanımı gibi bir etki söz konusudur. Işığın etkisi ile esere dramatik etkiler kazandırılırken, resimsel elemanlar üzerinde ön plana çıkarılacak olan unsurlar da etkili bir biçimde esere yansıtılır.

“Barok dönemde sanat, geniş kitleleri belirli bir ideoloji doğrultusunda bir arada tutmak işlevini üstlendiğinden, bu işlevini yerine getirmek için, izleyicinin duygusal yönüne hitap eden teatral ifadelerle,

derinlik illüzyonlarına ve abartılı formlara başvurur. Abartılı yüz ifadeleri, sanat yapıtı yoluyla tasvir edilen kişinin duygularının paylaşılması için izleyicinin duygularını harekete geçirmek amacıyla kullanılır.” (Öndin, 2018, 17)

Eserde anlatılmak istenen konunun işlenişi açısından Barok resim sanatında ışık kullanımının yanı sıra resim düzleminin genelini kapsayan formda bir belirsizliğin hâkim olduğu gözlenir.

Rönesans döneminde resimsel unsurlardaki ayrıntılı aktarma eğilimi Barok resimde belirsiz bir aktarım biçimine dönüşmüştür denebilir.

Barok resmin genel özelliklerine bakıldığında; “kapalı kompozisyonun yerini açık kompozisyon alır. Resim yüzeyi, mimari yüzeyler gibi parçalanır, ayrıntılaşır. Manzara resmi resim sanatında müstakil olarak kendini ilk kez göstermeye başlar. Resimdeki hacim ifadesi ışık-gölge ile elde edilir.” (Sevil, 2008, 75)

Barok dönemde yalnız dini konularda değil, günlük yaşamın her alanını içine alan temalarda eserler üretilir. Hollanda sanatında bu hususta pek çok örnek sunacak eser vardır. Manzara resminin yaygınlaşması, portreciliğin geniş bir yer bulması Barok dönem resim anlayışında sıklıkla görülür. Rembrandt, Vermeer, Frans Hals gibi ressamlar Barok resimde yer alan günlük yaşamın sahnelendiği (tür resmi) ve portrelerin yer bulduğu pek çok eser üretmişlerdir.

Şekil 4. Rembrandt, Gece Devriyesi, 1642, 349 x 438 cm, Tuval Üzeri Yağlıboya, Rijksmuseum, Amsterdam.

Şekil 5. Jan Vermeer, Süt Boşaltan Kız, y. 1658, 45,5 x 41 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, , Rijksmuseum, Amsterdam.

Şekil 6. FransHals, Kuru Kafalı Genç Adam, y. 1626, 92 x 81 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, National Gallery, Londra.

Barok resim sanatındaki çoğu resimde, pek çok konu işlenirken; konuların işlenişi bakımından bazı ressamın ışık-gölge oyunları ile resimlerde çok daha etkili sahneler oluşturduğu görülür. Rembrandt, ışık-gölge unsurunu oldukça etkili bir şekilde kullanmıştır denebilir. Karanlığın içinden bir ışık patlamasıyla vurgulanan öğeler Barok resimde önemli bir yere sahiptir. Özellikle bu dönemde Caravaggio, ışık kullanımı konusunda oldukça yetkin bir duruma gelir. Figürlerin duruşuna ve konudaki önemine göre ışığı o yöne yansıtarak izleyiciyi yönlendirir.

2. MICHELANGELO MERISI da CARAVAGGIO (1571 - 1610) VE ÜSLUBU

Barok dönem ressamı içerisinde adından söz ettirmiş, eserleri ile hatırı sayılır bir şöhrete ulaşmış bir sanatçı olan Caravaggio, kullanmış olduğu yöntem açısından kendinden sonra gelen olan pek çok ressamı etkiler.

"Michelangelo Merisi da Caravaggio (1571 - 1610), Milano yakınlarında doğmuş ve Roma'ya gitmeden önce (yaklaşık 1590) yerel bir ressam tarafından eğitilmiştir. (Hollingsworth, 2009, 348)

Caravaggio'nun üslubunda sıra dışı etkilerin olduğu görülürken, ışık-gölge kullanımında ustalaştığı resimlerinde karşılaşılan bir durumdur. Dini konuların yanı sıra din dışı konuları da eserlerinde konu edinen sanatçı, mitolojik unsurları da kullanır. Dini konularda dahi modellerini sıradan insanlardan seçmiş olması onun tarzının yansıması gibidir.

"Milano'da çıraklık yaptıktan sonra, 1592'de Roma'ya gitti. Orada hem gerçekçi yaklaşıma, hem de modellerin psikolojik analizine dayalı tablolar yapmaya başladı. Çılgınca yaşamında olduğu gibi, resim anlayışında da asabiydi. Saygın kilise siparişlerini de yerine getirdiği için, dramatik üslubu ve gerçekçiliği makul görülmedi. Işık-gölge oyunu onun sahneye çıkışından epey önce vardı; ama gölgeleri koyulaştırarak ve işlenen özneyi göz kamaştırıcı bir ışık hüzmesine oturarak tekniği kesin biçimine kavuşturan oydu (Charles, 2012, 169).

Barok üslubun bir parçası olan ışık-gölge kullanımını Caravaggio adeta bir tekniğe dönüştürerek bu yöntemi eserlerinde etkili bir biçimde kullanır. Işık kullanımı, resme aktarılacak figürlerin seçimi, yüz ifadelerinin ve hareketin kullanımı Caravaggio'nun üslup özelliğine kaynaklık etmiştir denebilir. Caravaggio, ışığı bir fotoğraf stüdyosundaki ya da bir tiyatro sahnesindeki ışık kullanımı gibi kullanarak eserde vurgulamak istediği alanı aydınlatır.

"Güncel kaynaklar onun her daim "karartılmış odalarda" çalıştığından bahseder. Anlatılanlara göre, kiraladığı odaların tavanına delik açarak kendine "güneş ışığı" yaratmış. Camera obscura kullanılması Caravaggio'nun eserlerinde karanlık ile ışık arasındaki keskin ayrımı açıklayabilir (tuvale yansıtılan bir görüntüyle yapıldığından). Bunun yanı sıra tablolarda sol elini kullanan figürlerin alışılmadık bir biçimde fazla oluşu da bu teknikten kaynaklanabilir (yansımanın ayna görüntüsü etkisi sonucu)." (Howard, 2017, 13).

Caravaggio'nun eserlerine bakıldığında, tiyatro sahnesinde canlandırılan bir oyunu seyrediyormuş gibi bir izlenim doğar. Bu durumun oluşmasında, ışık kullanım tekniği ve figürlerde kullanılan teatral ifadenin önemli bir rolü vardır. Barok dönemde kullanılan ışık-gölge tekniğinin Caravaggio'nun eserlerinde daha da gelişme kazandığı söylenebilir.

"Caravaggio'nun hırçın ruhsallığı, ışık-gölge olarak tanımlanan karanlık ve aydınlık arasındaki şiddetli zıtlıkla dışa vurulur. Yapıtlarında kahramanlarını, tıpkı bir sahneye koyucu gibi, yansıması olmayan, karanlık odaya yan bir aralıktan giren bir ışık süzmesiyle aydınlatmaktadır. Oyuncular ışık içinde yüzmek yerine, sahnenin karanlığından fırlar gibi ele alınmıştır." (Eroğlu, 2014).

Sanatçının eserlerinde kullandığı karanlık içinde aniden beliren ışık etkileri canlandırılan sahnenin etkisini arttırmak için önemlidir. Işık-gölge tekniğinin (chiaroscuro), ressam tarafından ifadeyi güçlendirmek amacıyla daha da geliştirildiği ve tenebrizm olarak adlandırılan tekniğe kucak açtığı görülür.

Tenebrizm tekniği; "Caravaggio ile İspanyol ve Napoliten takipçileri tarafından uygulandığı şekilde, parlak ışıklar ve koyu gölgeler içeren resim üslubu. Chiaroscuro (ışık-gölge) benzeri bir tarzıdır." (Cumming, 2008, 498)

Barok dönemde oldukça sık kullanıldığı görülen ışığın karanlıkta belirerek figürleri aydınlatma durumu giderek kendi başına bir tekniğe dönüşür. Tenebrizm olarak adlandırılan teknik, resim düzenini neredeyse tamamen kaplayan karanlık bir atmosferde beliren ani ışık patlaması olarak görülebilir.

"1600'den itibaren pek çok İtalyan ve İspanyol resimde tuvalin üçte ikisini ve daha fazlasını sık sık kaplayan koyu yüzeyler "istatistiksel yönden" daha çok boşluğu kapamıştır. 17. yy. sanatçıların çok büyük bir bölümünün resimlerdeki ışık ve gölgenin güçlü kontrastı ve karanlığın kapladığı geniş alanı ifade eden, belirli biçimsel eğilim "pittura tenebrosa" olarak ifade edilmiştir." (Kiriş, 2007, 58).

Caravaggio'nun ışık-gölge ile konuya vurgu yaparken figürlerin ifadesini güçlendirmek için hareket olgusuna da yer vermiştir. Teatral ifadeler, eserdeki konunun anlatımı açısından önem arz eder. Eserde işlenen konunun bir tiyatro sahnesindeymiş gibi anlaşılması ışığın kullanımı ve figürlerin vücut hareketleri ile yüz ifadelerindeki etkiye bağlıdır denebilir. Tiyatrodaki bir oyunun canlandırılması gibi bir etkinin Caravaggio'nun resimlerinde bir anın dondurulmasına dönüştüğü görülür. Kelime anlamı olarak da tiyatro

sanatının; “çeşitli sanat kollarını (edebiyat, müzik, dans, resim, mimarlık) özellikle de oyunculuk sanatını birleştiren sanat” (Taner vd., 1966, 109) olduğu düşünülürse, Caravaggio’nun resimlerinin tiyatro ve hatta sinemadaki ışıklandırma ve sahneleme ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

“Uzak geçmişte yaşanan olayları, sanki bugün gerçekleşiyormuşçasına sahneledi ve genellikle modern kıyafetlerle tasvir ettiği canlı modellerden çalıştı. Düzensiz kıyafetlerini ve kirli ayaklarını vurgulayarak Mesih’in ve takipçilerinin, havarilerin, azizlerin ve şehitlerin yoksulluk ve ortak insanlığını vurguladı. Ayrıca, çok özgün bir chiaroscuro biçimi geliştirdi. Jestin veya yüz ifadesinin ayrıntılarını vurgulamak için aşırı aydınlık ve karanlık kontrastları kullanmak: tükenmiş bir kol, umutsuzluk veya özlem görüntüsü.” (Caravaggio, 2019).

Caravaggio, ışığı kullanmadaki yetkinliği, figürlerde uyguladığı teatral ifadeyi aktarmadaki başarısıyla kendinden sonra gelen pek çok ressamı etkilemiştir. Sanatçının sahip olduğu söz konusu ifade tarzı daha sonra kendi ismiyle anılan bir akıma dönüşür.

“Caravaggio öteki ressamlar üzerinde çok büyük bir etki yarattı ve onun yapıtlarını taklit edenler Caravaggiocular olarak tanındı. Caravaggioculuk, başta dramatik bir biçimde anın yakalanması olmak üzere birkaç ayırt edici özellikle biçimlendi. Caravaggio’nun geç dönem çalışmalarında çok güçlü “chiaroscuro”, yani ışık-gölge zıtlığı yer alır. Resimlerinde, yansıtılan olayların çok yakından gözlemlendiği izlenimini vermek için figürleri kesmeyi denedi.” (Little, 2016, 58).

Caravaggio’nun çalışmalarında uyguladığı tekniklerden etkilenen pek çok sanatçı, eserlerinde Caravaggio etkilerini yansıtır. Işık-gölge kullanımındaki zıtlık, anlatımı güçlü kılmak için kullanılan yoğun ifade biçimi eserlerde yer bulur. Caravaggio’nun eserleri incelendiğinde söz konusu ışık etkisi, olayların anlatılışındaki teatral ifadeler ve gerçekçilik anlayışı gözlemlenir.

2.1. Emmaus’ta Yemek

Caravaggio’nun Emmaus’ta Yemek isimli eserinde anlatılmak istenen durumun ışık kullanımı ile etkili bir biçimde yansıtıldığı görülür. Barok resim sanatında ışığın eserde anlatılan olaya göre ayarlanması, Caravaggio’nun eserlerinde de kendini gösterir. Figürlerin olduğu alana düşürülen ışığın etkisi, hem anlatımı hem de figürlerin ifadesini güçlendirirken, olaya tiyatro sahnesinde canlandırılmış izlenimi verir. Figürlerin beden hareketleri de söz konusu izlenimi kuvvetlendirir niteliktedir.

Şekil 7. Caravaggio, Emmaus’ta Yemek, 1600-1601, Tuval Üzerine Yağlıboya, 141 x 196 cm, National Gallery, Londra

“Sağda bulunan ve iki kolu yana açılmış olan mürit şaşırmış durumda. Bunun etkisi, izleyiciyi fiziksel ve duygusal olarak olaya yakınlaştırmak. Figürlerin hareketleri ile masanın üzerindeki ölüdoğa arasındaki zıtlık ise yakalanan anın dramatik etkisini güçlendiren ortak Caravaggiocu tekniklerden bir başkası.” (Little, 2016, 59).

Eserdeki figürlerin duruşlarında görülen etki, sahnelenen bir oyunu anımsatırken, belirli bir zaman diliminde gerçekleşen konuşmanın dondurulmuş bir kesitini sunduğu da söylenebilir.

2.2. Yudit ve Holofernes

Sanatçının Yudit ve Holofernes isimli eserinde ışık kullanımının etkili bir örneği ile karşılaşılırken, teatral ifadenin aktarılan olayın etkisini arttırdığı görülür. Ressamın eserine bakıldığında izleyiciyi olayın içine çeken bir etkinin olduğu anlaşılır. Bu durum, olayın izleyicinin önünde canlandırılmış gibi olmasıyla açıklanabilir. Gerek figürlerin hareketleri gerekse ressamın olayı aktarmadaki gerçekçi yaklaşımı, eserdeki duyguyu artırır. Holofernes'in başını kesen Yudit'in yardımcısının yüzündeki nefret ifadesi oldukça belirgin biçimde yansır. Holofernes'in çaresiz yüzü ve dehşete kapılan gözlerindeki bakış, ressamın ifadeyi kullanmadaki maharetini gözler önüne sermektedir denebilir.

Şekil 8. Caravaggio, Yudit ve Holofernes, 1598, Tuval Üzerine Yağlıboya, 145 x 195 cm, Galleria Nazionale d'Arte Antica, Roma.

"Judith Beheading Holofernes'te Caravaggio Yahudi dulun onu baştan çıkararak generalin başını aldığı anı yakalar. Uluymuş gibi duran açık ağzıyla; şok içinde, belki de inanamayan, yukarı dönmüş gözleriyle, kendini ölüm döşeğinden uzaklaştırmak için sol eliyle yatak örtüsünü tutarken bile Holofernes'i fiziksel olarak heybetli çizer. Ama Judith'in ifadesi nerdeyse durağandır; kaşları zorla çatılmıştır. Holofernes'in kabarık kaslarının aksine, sol eli yumuşakça Holofernes'in bir tutam saçını tutarken sağ eli de palayla kanı izleyicinin kucağına fışkırtarak başı gövdeden ayırmaya devam eder. Judith'in yaşlı hizmetçisi ayrılan başı yakalayacak bir torbayla içeri girer; yüzü öfkeli ve muhtemelen hor görülmekten alınmıştır. Bu üç karakterin duygular üçgeni, sahnenin gücünü artırır ve insanlaştırır." (Uçar, 2014, 71).

2.3. Aziz Matta'nın Çağrılışı

Caravaggio'nun Aziz Matta'nın çağrılışı adlı eserinde ressamın üslubunun yansımaları net bir şekilde görülmektedir denebilir. Sanatçı, oluşturduğu kompozisyona izleyiciyi de dahil ediyormuşçasına bir izlenim oluşturarak olayı yansıtır. Tabloya bakıldığında izleyicinin önünde sergilenen bir tiyatro oyunu vardır. Bu durumun oluşmasında bir olayın dondurulmuş, anlık görüntüsü gibi yansıtılması etkili olmuştur. Sanatçı, ışığı figürlerin yüzüne doğru düşürerek teatral ifadeyi canlı tutarak anlatımdaki etkiyi kuvvetlendirir. Resmin sağ üst köşesinden beliren ışığın figürlerin beden hareketleri ve yüz ifadelerini vurguladığı görülür.

Şekil 9. Caravaggio, Aziz Matta'nın Çağrılışı, 1599-1600, Tuval Üzerine Yağlıboya, 322 x 340 cm, Contarelli Şapeli, San Luigidei Francesi, Roma.

"Sahne bariz biçimde bir Roma tavernasıdır – pis, karanlık, kumarbazlarla ve bravilerle dolu. İsa sağ taraftan sahneye girer. Başındaki ince hale, Matta'nın şaşkın yüzüne vuran ve elini ışıklandıran bir ışık huzmesiyle hafifçe aydınlanmıştır. Matta "Gerçekten ben mi?" diye sorar. Caravaggio burada sokak hayatını yansıttığı resimleriyle, İncil'e ait bir konuyu bir araya getirmiştir. İsa'yı ulaşılabilir kılmıştır." (Howard, 2017, 40).

Caravaggio, yapmış olduğu ışık oyunları ile sahneyi güçlendirirken aynı zamanda ışığı, İsa'nın elinden çıkıyormuş gibi bir izlenim uyandırarak manevi bir atmosfer sezdirir. Resimdeki figürlerin bulunduğu yer ve günlük yaşamdan bir sahnenin aktarımı gibi duran betimlemelerle İsa halktan biri gibi yansıtılır. Yüzlerdeki şaşkın ifade Caravaggio'nun yüz ifadelerini yansıtmadaki ustalığını gösterir niteliktedir. Diğer resimlerinde olduğu gibi bu resimde de kurgulanmış bir anlatım ya da stüdyoda bir araya getirilerek oluşturulmuş gibi bir kompozisyon örneği mevcuttur denebilir.

"Resimde Hz. İsa'nın Aziz Matta'yı gösterme şekli, Michelangelo'nun Sistine Şapeli'nin tavanına yaptığı Adem'in yaratılışı freskini ve Adem'in elini akla getirir. Hıristiyanlık inancında Hz. Adem insanoğlunun ilk günahını, Hz. İsa ise ödediği kefaretle insanoğlunun bu günahı arındırılışını temsil ederler. Dolayısıyla Hz. İsa, insanlığa ikinci bir "günahsız yaşam" imkânı sunar. Caravaggio'nun resminde "doğru yolu" seçince Matta adını alan Levi de günahkâr yaşamını terk ederek "can bulmuş" ve Hz. İsa tarafından havarilerinden biri olmaya çağırılmıştır." (Erdoğan, 2015, 33).

2.4. Golyat'ın Başı ile Davud

Golyat'ın Başı ile Davudda ise yine karanlık ortamda beliren figürün ani görünümü vardır. Karanlığın merkezinden beliren figürün etkili biçimde görünümünü sağlayan ışık-gölge kullanımı figürün bakışlarından elindeki kesik başa yönlendiren bir işaret gibidir. Caravaggio'nun bu resminde diğer çalışmalarında olduğu gibi teatral bir etki söz konusudur. Figürün duruşu, ışığın yüz ifadesinden kesik başa doğru akışı; stüdyo ortamında çekilen bir fotoğrafı da andırır. Poz verir bir eda ile bakan Davud'un ifadesi, Golyat'ın kesik başı üzerindeki acı ifadeyle bütünleşirken ışık bu anı vurgulamıştır. Genç Davud'un elindeki Golyat'ın kesik başındaki ifade, ölümü gerçekçi bir biçimde yansıtır.

Şekil 10. Caravaggio, Golyat'ın Başı ile Davud, 1609-1610, Tuval Üzerine Yağlıboya, 125 x 101 cm, Borghese Gallery, Roma.

“Son yıllarında yaptığı Golyat'ın Başı ile Davud adlı çalışması çift otoportredir. Zira Davud Caravaggio'nun gençliğini, Golyat ise olgunluğunu ifade eder. Biri güzel ve safken, diğeri hayvani ve vahşidir.” (Öndin, 2018, 64).

Caravaggio, farklı bir konuyu işlerken aynı zamanda kendi portrelerini esere yansıtmıştır. Sanatçının, Golyat'ın Başı ile Davud'u resmederken kendi iç hesaplaşmalarını ele alır.

“Yapıtın en çarpıcı detayı, ön planda bedenden ayrılmış kafada, çenenin ağırlığının etkisiyle aralanmış ağzı ve kanı yere akmaya deva ederken boş boş bakan gözüdür. (...) İnfaz henüz meydana gelmiştir. Caravaggio, ölüm belirtileri ve yaşamın son kırıntılarını birbirinden ayırt etmenin zor olduğu bir yüzü resmetmekte çok yeteneklidir. Goliath, düşmanının ondan kurnazlıkla çekip aldığı son enerji kırıntısına halen sıkıca tutunmuş görünür.” (Gül, 2016).

3. SONUÇ

Barok resim sanatı, uygulamış olduğu yeni tekniklerle eserlere farklı bir boyut ve bakış açısı getirmiştir. Barok üslubun ressamlar tarafından benimsenmesi, üslubun gelişimi ve uygulanışı bakımından önemli olmuştur. Klasik anlayışın getirdiği birtakım kuralların, Barok üslupla değişim gösterdiği ve bu bağlamda farklı bir bakış açısının eserlere yansıdığı görülmüştür. Işık-gölge kullanımının yeni bir biçimde ele alınması, anlatılan konunun vurgulanışı durumunda etkili bir rol üstlenmiştir. Barok dönemin önemli sanatçılarından olan Caravaggio, Barok resim sanatındaki teknikleri kendi biçimsel öğeleriyle geliştirerek önemli eserlere imza atmıştır. Kendi adıyla anılan bir akım haline gelen tekniği, pek çok sanatçıyı etkilemiş ve onun tekniğini kullanarak eserler üretmelerini sağlamıştır.

Caravaggio, yaptığı eserlerde teatral ifadeyi kullanarak anlatımı zenginleştirmiş ve eserlere bir tiyatro sahnesi izlenimi katmıştır. Sanatçının eserlerinin geneline hâkim olan bu adeta poz verme durumu ve ışık kullanımı, onu, diğer sanatçılardan ayıran bir özellik olmuştur denebilir. Caravaggio'nun resimlerinde görülen kompozisyon ve ışık kullanımı şuan ki mevcut sinema ve fotoğraf teknikleri ile benzer niteliklere sahiptir. Sadece aktarılmak istenilen olaya yer verildiği resimlerde sanki bir fotoğraf karesinin kesilmiş hali görülür. Böylelikle anlatılmak istenen olay daha etkili bir şekilde betimlenirken, figürlerin yüz ifadelerindeki teatral duruşla dramatik etkiler kuvvetlenmiştir.

Sanatçının eserlerine bakıldığında dini konularda dahi gerçekçi bir yaklaşım benimserken, ifadenin etkisini arttırmak için figürlerin resim düzlemindeki konumuna göre duruş ve hareketine ehemmiyet verdiği bir durumla karşılaşmaktadır. Işığın geliş açısının vurgulanmak istenen figürün jest ve mimiklerine göre düşmesi söz konusu durumu destekler niteliktedir. Tüm bu örnekler ve kullanılan tekniğin uygulanış

biçimine bakıldığında; Caravaggio'nun üslubunda ışık-gölge kullanımının yanında, jest ve mimiklerin ağırlık kazandığı ve bu bağlamda teatral ifadenin meydana getirilen sanat eserlerinde büyük bir rol oynadığı açıkça kendini göstermiştir denebilir.

Yapılan bu araştırma neticesinde Caravaggio'nun meydana getirdiği üslubun günümüz sinema ve fotoğraf alanlarının kaynağı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Işığın kullanımı, teatral ifadelerin jest ve mimiklerle kuvvetlendirilmesi, resim düzleminde figürlerin poz verir gibi bir duruş sergilemesi ve adeta bir tiyatro ya da stüdyo ortamında konumlanıyormuşçasına bulunmaları, Caravaggio'nun üslubunu günümüz sinema ve fotoğraf tekniğinin kaynağı olma fikrini destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Charles, Victoria (2012). *1000 Muhteşem Resim*. çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cumming, Robert (2008). *Görsel Rehberler Sanat*. çev. Işın Önel, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Candil Erdoğan Firidevs (2015). *Caravaggio Sanatın Büyük Ustaları 3*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Dixon, Andrew Graham (2020). *Caravaggio*.
Erişim Linki: <https://www.britannica.com/biography/Caravaggio> Erişim Tarihi 5 Mart 2020.
- Eroğlu, Özkan (2014). *Çağın Önünde Bir Kimlik; Caravaggio, İzlekler Dergi*.
Erişim Linki: <http://izlekler.com/caginin-onunde-bir-kimlik-caravaggio/> Erişim Tarihi 25 Mart 2020.
- Gül, Evren (2016). *David, Goliath ve Caravaggio, Düşünüyorum Dergisi*.
Erişim Linki: <http://www.dusunuyorumdergisi.com/david-goliath-ve-caravaggio/> Erişim Tarihi 25 Mart 2020.
- Hollingsworth, Marry (2009). *Dünya Sanat Tarihi*. çev. Banu Ergüder, Rengin Küçükerdoğan. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Howard, Annabel (2017). *İşte Caravaggio*. çev. Damla Göl, İstanbul: Hep Kitap.
- Haydaroglu, Mine (2004). *500 Sanatçı 500 Sanat Eseri*. İstanbul: Yapı Yayın.
- İpşiroğlu, Nazan ve İpşiroğlu, Mazhar (2010). *Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi*. İstanbul: Hayalbaz Kitap.
- Kiriş, Huri (2007). *Sembolist Resimde Tenebrizm ve Ölüm Konusuna Bakış*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Little, Stephen (2007). *İzmler Sanatı Anlamak*. İstanbul: Yem Yayın.
- Öndin, Nilüfer (2018). *Barok Resim ve Heykel Sanatı*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Özbalcı Aria, Ümran (2018). *Caravaggio Dönemi-Yaşamı-Eserleri*. İstanbul: Hiper Yayın.
- Pişkin, Serkan (2018). *Barok Sanatı ve Özellikleri*.
Erişim Linki: <https://birsanatkirkitap.com/sanat/sanat-tarihi/barok-sanati-ve-ozellikleri/> Erişim Tarihi 22 Mart 2020.
- Sevil, Tijen (2008). *Rönesans ve Barok Resim Sanatında İnsan Anatomisinin Üsluplara Göre Yorumlanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Taner, Haldun, And, Metin ve Nutku, Özdemir (1966). *Tiyatro Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Uçar, Merve (2014). *Caravaggio'nun Eserlerinde Vahşetin Görselliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

RESİMLER KAYNAKÇASI

- Resim 1.** Michelangelo, Pieta, 1499, 174 cm, Mermer, San Pietro Katedrali, Vatikan. (<http://mentalfloss.com/article/63602/15-things-you-should-know-about-michelangelos-pieta>)
- Resim 2.** GianLorenzoBernini, Azize Teresa'nın Vecdi, 1647-1652, 3,5 m. Mermer, Cornaro Şapeli, Santa Maria della Vittoria, Roma. (<https://octopodartdotcom.wordpress.com/2017/11/28/azize-teresanın-vecdi/>)
- Resim 3.** GianLorenzoBernini, Apollon ve Daphne, 1622-1625, 243 cm, Mermer, GaleriaBorghese, Roma. (<https://galeri.uludagsozluk.com/r/apollon-ile-daphne-1660357/>)
- Resim 4.** Rembrandt, Gece Devriyesi, 1642, 349 x 438 cm, Tuval Üzeri Yağlıboya, Rijksmuseum, Amsterdam. (<http://www.dutchamsterdam.nl/139-rembrandt-night-watch>)
- Resim 5.** Jan Vermeer, Süt Boşaltan Kız, y. 1658, 45,5 x 41 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, Rijksmuseum, Amsterdam. (<https://resimbiterken.wordpress.com/2014/10/25/johannes-vermeerin-the-milkmaid-eseri/>)
- Resim 6.** FransHals, Kuru Kafalı Genç Adam, y. 1626, 92 x 81 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, National Gallery, Londra. (<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-h/hals-frans/frans-hals-kurukafa-ve-cocuk-7868/>)
- Resim 7.** Caravaggio, Emmaus'ta Yemek, 1600-1601, Tuval Üzerine Yağlıboya, 141 x 196 cm, National Gallery, Londra. (<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-c/caravaggio-michelangelo/michelangelo-caravaggio-emmausta-son-aksam-yemegi-86/>)
- Resim 8.** Caravaggio, Yudit ve Holofernes, 1598, Tuval Üzerine Yağlıboya, 145 x 195 cm, GalleriaNazionale d'Arte Antica, Roma. (<https://www.sanatabasla.com/2012/05/06/judith-holofernesin-kafasini-keserken-judith-beheading-holofernes-caravaggio/>)
- Resim 9.** Caravaggio, Aziz Matta'nın Çağrılışı, 1599-1600, Tuval Üzerine Yağlıboya, 322 x 340 cm, Contarelli Şapeli, San Luigi dei Francesi, Roma. ([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Calling_of_Saint_Matthew-Caravaggio_\(1599-1600\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Calling_of_Saint_Matthew-Caravaggio_(1599-1600).jpg))
- Resim 10.** Caravaggio, Golyat'ın Başı ile Davud, 1609-1610, Tuval Üzerine Yağlıboya, 125 x 101 cm, Borghese Gallery, Roma. (<https://www.sanatabasla.com/2016/03/03/davut-golyatin-kafasi-ile-david-with-the-head-of-goliath-caravaggio/>)